

12. *Lin N.* Social capital: a theory of social structure and action / N. Lin. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001. — 278 p.
13. *Risse T.* Social Constructivism and European Integration / T. Risse // Wiener. European Integration Theory. Oxford University Press, 2004. — P. 45—76.
14. Українське суспільство 1992—2006. Соціологічний моніторинг / За ред. д-р екон. наук В. Ворони, д.соц.н. М.Шульги. — К.: Інститут соціології НАН України, 2006 — 578 с.
15. *Геєць В.* Розвиток соціального капіталу — найбільше багатство у світі / В. Геєць. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2359/>
16. *Грішнова О.А.* Нагромадження людського, інтелектуального і соціального капіталу підприємства як основна форма його капіталізації / О.А. Грішнова. // ВІСНИК Донецького університету економіки та права. — № 1. — 2011. — С. 10—13.
17. *Колодій А.* Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей / А. Колодій // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід / за ред. А. Карася. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 1999. — С. 21—38.
18. *Колот А.М.* Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / [А.М.Колот, О.А.Грішнова та ін.]; за наук. ред. А.М. Колота. — К.: КНЕУ, 2012. — 501 с.
19. *Шедяков В. Є.* Соціальна відповідальність бізнесу за розвиток соціального капіталу суспільства // Вісник національного університету. — 2011. — № 8. — С. 15—25.
20. *Шульга М.О.* Дрейф на узбіччя. Двадцять років суспільних змін в Україні. — К.: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2011. — 448 с.
21. Сайт Всесвітнього економічного форуму в Давосі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.weforum.org/
22. *Стежко Н.* Роль соціального капіталу в забезпеченні інноваційного розвитку / Н. Стежко // Економіка. — 2010. — № 1 (101). — С. 47—51.
23. *Степанова О.В.* Соціальний капітал та проблеми ефективності державного регулювання економіки / О.В. Степанова. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=801>

Статтю подано до редакції 30.09.2012 р.

УДК 336.1

Д.С. Гвасалія, аспірант ДонНУЕТ

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

АНОТАЦІЯ: Досліджено соціальні стандарти якості життя громадян, розглянуті демографічні прогнози розвитку України, визначено вплив демографічних прогнозів на формування соціальних стандартів якості життя громадян.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальні стандарти, демографічні прогнози, пенсійний вік, можливі сценарії демографічних прогнозів.

АННОТАЦИЯ: исследованы социальные стандарты качества жизни граждан, проанализированы демографические прогнозы развития Украины, определено влияние демографических прогнозов на формирование социальных стандартов качества жизни граждан.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: социальные стандарты, демографические прогнозы, пенсионный возраст, возможные сценарии демографических прогнозов.

ANNOTATION: a social quality of a population life standards are investigated, a demographic forecasts of Ukraine development are analysed, an influence of demographic forecasts on a social quality of a population life standards formation is defined in article.

KEYWORDS: social standards, demographic forecasts, retirement age, possible scenarios of demographic forecasts.

Постановка проблеми. Соціальні стандарти відіграють значну роль в підвищенні рівня життя населення. Вони спрямовані на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій [1]. При цьому актуального значення у формуванні соціальних стандартів життя населення набувають саме демографічні прогнози, за допомогою яких здійснюється планування бюджетних видатків на соціальну сферу. Насамперед виникає необхідність кореляції демографічних прогнозів з встановленими соціальними стандартами.

Аналіз літератури. Питанням демографічного прогнозування та соціальним стандартам якості життя присвячені численні праці науковців: Н.О. Величко, О. С. Горобець, Е. М. Лібанової, А. М. Назаренко, Г.В. Герасименко, О.І. Лук'яненко та ін. В своїх наукових роботах вони розглядали підходи до визначення поняття «демографічний прогноз» [2, 3], «соціальні стандарти» [2, 4], демографічні передумови розвитку соціальної сфери в Україні [4], наводять результати комплексних демографічних прогнозів [5]. Спільною рисою наукових робіт є висвітлення результатів демографічних прогнозів за різними сценаріями розвитку економіки та їх вплив на формування стратегії соціально-економічного розвитку країни. Однак потребують подальшого наукових досліджень питання впливу демографічних прогнозів на соціальні стандарти якості життя громадян. Тому **метою дослідження** є доцільність удосконалення соціальних стандартів якості життя громадян з урахуванням демографічної перспективи.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі під демографічним прогнозом розуміють перспективний розрахунок населення, тобто розрахунок чисельності та статеві-вікової структури, збудований на основі даних про зміну демографічних характеристик (чисельності, статеві-вікової структури, народжуваності, смертності, міграції) як у минулому, так і майбутньому [2]. Окремі науковці розглядають поняття демографічний прогноз, як науково обґрунтоване передбачення основних параметрів руху населення та майбутньої демографічної ситуації (чисельності, статеві-вікової та сімейної структури, народжуваності, смертності, міграції), які складають базу для подальших прогнозів і планів соціально-економічного розвитку, виробництва та споживання товарів та послуг, житлового будівництва, розвитку соціальної інфраструктури, охорони здоров'я та освіти, пенсійної системи тощо [3].

Науковці відокремлюють різні сценарії демографічних прогнозів, в основу яких покладено оптимістичний варіант розвитку країни, середній, або ж реалістичний, низький, або ж песимістичний та прогноз за постійними коефіцієнтами (рис. 1).

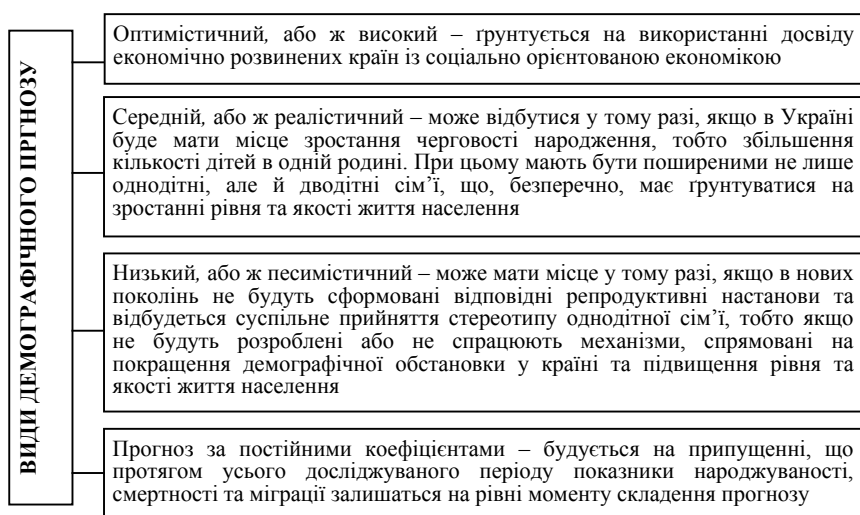

Рис. 1. Можливі сценарії демографічних прогнозів

Як показують дослідження, врахування структурних змін у складі населення при визначенні обсягів фінансування соціальних видатків та пріоритетів розвитку соціальної сфери ставатиме все більш актуальним у результаті демографічних процесів, що відбуваються нині в Україні [4].

Однією з актуальних проблем в Україні залишається проблема старіння населення. Про це свідчать прогнозні дані та офіційна статистика.

Так, за прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України для періоду до 2050 року [5] буде спостерігатися старіння населення, в результаті чого буде збільшуватися кількість пенсіонерів, при цьому кількість платників внесків зменшиться на 25 %, а одержувачів пенсій зросте на 8 % (рис. 2).

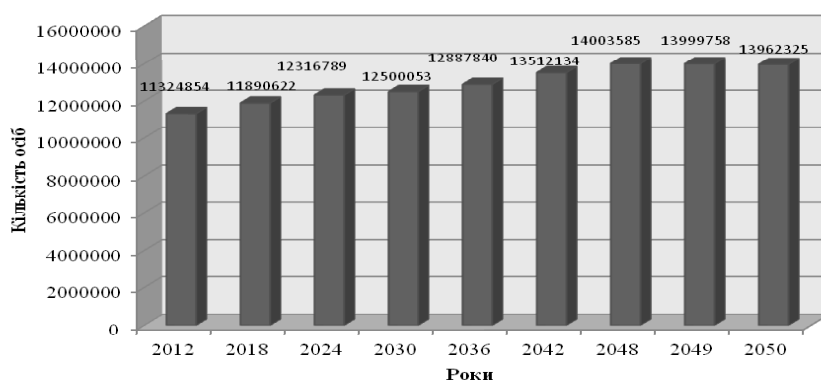

Рис. 2. Прогноз чисельності пенсіонерів до 2050 р.

Джерело: побудовано за даними комплексного демографічного прогнозу ІДСД НАНУ [5].

Так, збільшення людей пенсійного віку вплине на перерозподіл фінансових потоків і суспільних благ у суспільстві (виникне потреба в розширенні послуг у сфері охорони здоров'я, догляді за особами похилого віку в стаціонарних закладах, фінансовому забезпеченні пенсіонерів тощо), відбудуться зрушення в суспільному виробництві та споживанні.

За умови підвищення пенсійного віку до 60 років для жінок кількість одержувачів пенсій у 2021 р. буде на 8,3 % менша, ніж за незмінного віку. При продовженні підвищення пенсійного віку до 62-річної межі це зниження становитиме 12,8 % у 2025 р., до 65-річної межі — 19,2 % у 2031 р.

Разом із збільшенням кількості платників внесків, зменшення кількості одержувачів дає можливість істотно покращити баланс Пенсійного фонду. За інших рівних умов, поточний баланс (різниця між надходженням внесків і видатками на виплату пенсій з власних коштів) при досягненні 60-річної межі збільшиться у 2021 р. на 10,7 %, при досягненні у 2025 р. 62-річної межі — на 16,8 %, у 2031 р. 65-річної межі — на 25,4 %. Це дасть можливість Пенсійному фонду уникати дефіциту власних коштів ще деякий час після того, як підвищення пенсійного віку буде зупинено і навантаження на платників внесків почне зростати [5].

Підвищення пенсійного віку також сприятиме зростанню обсягів зайнятості. Це в свою чергу зумовлює збільшення обсягів виробництва. Підвищення пенсійного віку жінок до 60 років здатне забезпечити у 2021 р. збільшення кількості зайнятого населення на 0,5 млн осіб, або на 2,4 %. Відповідно, обсяг створеного ВВП буде на 2,4 % вище, ніж за незмінного пенсійного віку (рис. 3).

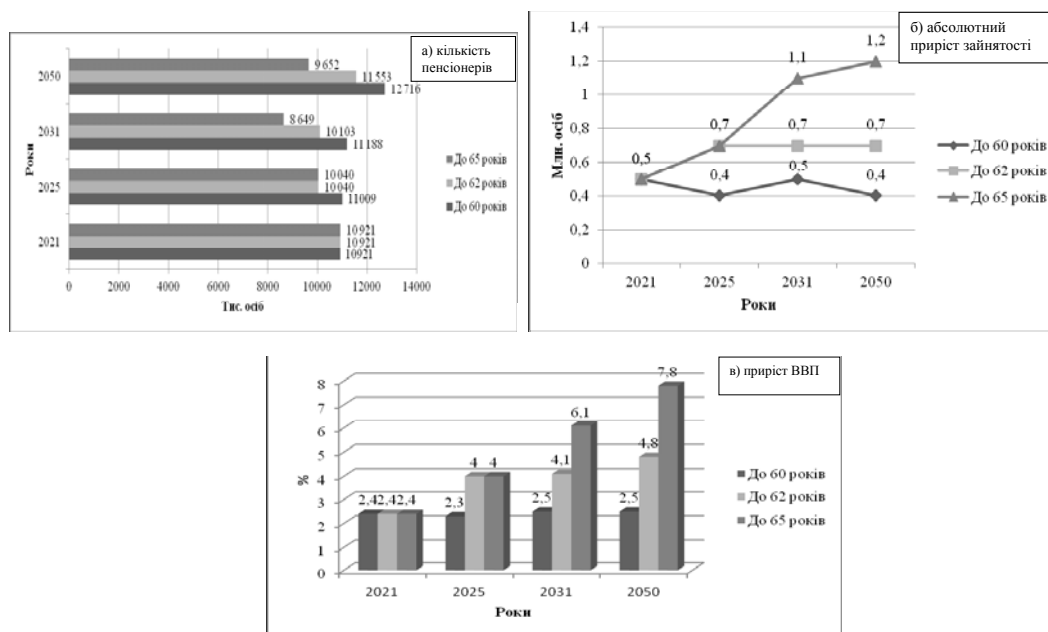

Рис. 3 Прогноз динаміки пенсіонерів і її вплив на зайнятість і рівень ВВП в Україні

Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики [6].

Подальше підвищення пенсійного віку для жінок і чоловіків до 62 років дасть змогу у 2025 р. збільшити обсяги зайнятості на 0,7 млн осіб, або на 4 %. Якщо ж підвищення продовжити до 65-річного порогу, приріст зайнятості становитиме 1,1 млн осіб у 2031 р., або 6,1 %. Це додатково забезпечить, відповідно, 4,0 % та 6,1 % ВВП порівняно з тим, якби пенсійний вік залишався на сучасному рівні [7].

Слід зазначити, що проблема старіння населення є актуальною і для інших країн світу, оскільки зростання кількості пенсіонерів призводить до росту державних видатків, видатків у сфері охорони здоров'я (табл. 1).

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ПРОГНОЗОВАНИХ ПЕНСІЙНИХ ВИДАТКІВ
КРАЇН «ВЕЛИКОЇ СІМКИ», 1995—2050 РР., % ВВП**

Країни	1995	2020 (прогноз)	2050 (прогноз)
США	4,1	5,2	7
Японія	6,4	14,3	14,4
Канада	5,2	6,9	8,7
Франція	10,6	11,6	14,4
Німеччина	11,1	12,3	17,5
Італія	13,3	15,3	20,3

Джерело: [8].

Тобто, виходячи з проведеного дослідження слід зазначити, що показники старіння населення обов'язково повинні враховуватися при формуванні соціальних стандартів життя громадян, оскільки нехтування цією інформацією призведе до неможливості ефективно планувати видатки бюджету та забезпечити гідний рівень життя громадян.

Однак слід зазначити, що проблема старіння населення пов'язана перш за все з тим, що в Україні спостерігається зниження народжуваності населення починаючи з 1990-х років. Сьогодні можна констатувати, що ця проблема частково вирішена оскільки за даними Держкомстату показники 2010—2011-х років мали тенденцію до збільшення (табл. 2).

Таблиця 1

ПРОГНОЗНІ ПОКАЗНИКИ НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ (2015-2050 РР.)

	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Низький	1,26	1,24	1,22	1,20	1,18	1,04	0,90	0,89	0,89	0,91	0,90
Середній	1,33	1,32	1,29	1,30	1,32	1,33	1,44	1,50	1,48	1,50	1,51
1 високий	1,39	1,39	1,38	1,40	1,42	1,45	1,57	1,70	1,79	1,78	1,78
2 високий	1,34	1,33	1,30	1,32	1,33	1,34	1,47	1,54	1,53	1,56	1,58
Постійні показники	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21

* фактичні дані

Довгостроковий прогноз більше, ніж на довжину покоління стає майже непередбачуваний, оскільки у фертильний вік приходять особи, про репродуктивні настанови яких нічого не відомо. Рівень розвитку економіки, особливості суспільних відносин, особливостей поведінки тощо представляються досить туманно. Тому з 2025 р. прогноз перестає бути аналітичним, а швидше, окреслює найбільш вірогідний «коридор» значень [9].

За даними прогнозу (середній варіант прогнозу) чисельність населення України на початок 2051 р. зменшиться до 36 млн осіб (тобто на 22,4 % порівняно з даними 2011 року). На це є багато причин основними, серед яких є: зменшення тривалості життя, показники бідності, високий рівень старіння населення, негативна динаміка сальдо міграції населення України, показники захворюваності населення, екологічна ситуація та ін.

Висновки. Таким чином, демографічні прогнози визначають зміни які відбудуться у суспільстві під впливом різних факторів. Якість життя громадян залежить від того, наскільки ці прогнози будуть використанні при формуванні соціальних стандартів якості життя громадян, оскільки саме вони допомагають адаптуватися до змін які неминуче торкнуться країни. Тому вдосконалення соціальних стандартів якості життя громадян повинно відбуватися у встановленні тісної кореляції між демографічними прогнозами та встановленими соціальними стандартами. Тільки в такому разі можна сподіватися на якісні структурні зміни в країні та як наслідок підвищенні рівня життя громадян.

Література

1. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 № 2017-III // Законодавство України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Величко Н.О. Формування контингенту ПТНЗ в умовах демографічної кризи: Інформаційні матеріали / Величко Н.О, Савченко І.М. — К.: Прінт, ВІАЦ, 2009. — 43 с.
3. Горобець Олена. Методичне забезпечення статистичного аналізу відтворення населення: Економічний аналіз// О. С. Горобець. — 2011.— №9. — Ч. 2.
4. Герасименко Г.В. Демографічні передумови розвитку соціальної сфери в Україні / Герасименко Г.В. // Наука і соціальні проблеми суспільства : харчування, екологія, демографія : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х ч., 2006. — Ч. 2. — С. 268—270.
5. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) [Текст] / за ред. чл.-кор. НАНУ, д-р екон. наук, проф. Е. М. Лібанової. — К.: Український центр соціальних реформ, 2006. — 138 с.
6. Офіційний сайт Державний сайт служби статистики. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. М. Свенчіцькі, Л. Ткаченко, І. Чапко. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз — 2050. — К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. — 72 с.
8. Хижный Э. К. Старение населения и пенсионные реформы в странах «Большой семерки»: Научно-аналитический обзор / В.Г. Былов (отв.ред.). — М. : РАН; Институт научной информации по общественным наукам, 2000. — 123 с.
9. О.І. Лук'яненко, С.О. Тутова Демографічний прогноз як чинник формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону// Науково-технічний збірник. — №96. — 2010. — С. 496—503.

Статтю подано до редакції 3.10.2012 р.